

WASHINGTON IRVING

Rip Van Winkle

Fordította:
Lutter Tibor

Rajz:
Bojcsuk Iván

Megjelent:
Rakéta Regényújság
1981/49. számában

A megboldogult Diedrich Knickerbocker
hátrahagyott írásaiból

*És Wodenre, a szászok istenére mondom,
Kinek nevét ma szerda napja őrzi:
Az igazság olyan dolog, mit megtartok örökké,
A végső szent napig, mikoris majd befekszem
A sírom mélyibe...*

CARTWRIGHT

(Az alábbi történet egy New York-i öregúr, a megboldogult Diedrich Knickerbocker iratai közt találtatott; az öreget nagyon érdekelte a tartomány hollandus korszakának története, valamint az első telepesek leszármazottainak szokásai. Mindazonáltal történeti kutatásainak forrását nem annyira könyvekben, mint inkább élő emberek körében kereste, az előbbieket ugyanis kedvenc témáiról csak nagyon szűkszavúan szólnak, míg az öreg polgároknak, de még inkább feleségeikben a történelem számára oly felbecsülhetetlen legendakincs gazdag forrására lelt. Ezért valahányszor terebélyes szikomor lombja

alatt alacsony tetejű házába kényelmesen bezárkózott, igazi hollandus családra bukkant, úgy tekintett rá, mint kapcsos, gót betűkkel írt könyvre, melyet tüstént egy könyvmoly szorgalmával kezdett tanulmányozni.

E kutatások eredménye volt az a néhány esztendővel ezelőtt kiadott kötet, mely a tartomány történetét öleli fel a hollandus kormányzók korában. A mű irodalmi jellegéről többféle vélemény alakult ki, s az igazat megvallva, a munka semmivel sem jobb, mint amilyennek lennie kell. Fő érdeme & lelkiismeretes pontosság, bár éppen ezt némileg kétségbe vonták első megjelenése idején, de azóta már teljességgel elfogadják, s ma a mű minden történeti gyűjteményben megingathatatlan hitelű forrásként szerepel.

Az öregúr nem sokkal könyve megjelenése után meghalt, s most, hogy már halott, és nincs többé köztünk, emlékének sem sokat árthat, ha megmondjuk: idejét más, komolyabb munkával sokkal jobban értékesíthette volna. De ő kitartott kedvenc hóbortja mellett, s bár néha borsot is tört szomszédai orra alá, s bánatot okozott néhány barátjának, kiket a legőszintebben tisztelt és szeretett; tévedéseire és bolondságaira „inkább szomorúan, semmint haraggal” emlékeznek vissza, s egyre inkább gyanítják, hogy szándéka sohasem volt bántó vagy sértő. Bármint értékeljük is a kritikusok, emléke sok olyan ember szemében kedves, kiknek jó véleményét érdemes megnyerni; különösen a kalácsütőkre gondolok, akik oly messzire mentek, hogy képmását az újévi kalácsra nyomják, miáltal a halhatatlanságnak csaknem akkora esélyéhez juttatják, mintha a

Waterloo-pénzekén vagy az Anna királynő korabeli rézfityingen látnók az arcképét.)

Aki egyszer már utazott felfelé a Hudson folyó mentén, annak emlékeznie kell a Kaatskill-hegyekre. A nagy Appalache hegycsoportból kiágazó hegyvonulat ez, mely méltóságteljesen emelkedik a folyamtól nyugatra fekvő táj fölé, uralkodva az egész környező vidéken. Változást hoznak az évszakok, változást hoz az idő, sőt a napnak csaknem minden órája is valami változást hoz e hegyek bűvös színeibe és alakjába – közel s távolban nemhiába tekintik őket tökéletes időjelzőknek az itteni asszonyságok. Szép, csendes időben a hegyek kékbe és bíborba öltöznek, merész körvonalaik tisztán vésődnek bele az esti égbolt háttérébe. Ám néha, mikor az egész vidék fölött felhőtlen az ég, a Kaatskill-hegyek csúcsai szürke párába burkolódnak, és a lenyugvó nap sugarában úgy izzanak fel, mint glóriás korona.

E tündérhegyek lábánál a vándor talán azt a vékony füstcsíkot is megpillantja, amely a fák koronája közt megbúvó falucska zsindeletetős házaiból kígyózik az ég felé éppen azon a határvonalon, ahol a hegyvidék kék színei a közelebb eső táj élénkzöldjébe olvadnak át. Kicsi, nagyon ódon falucska ez, megboldogult jó Peter Stuyvesant kormányzósága alatt a tartomány ősi korszakában hollandus telepesek alapították, s alig pár esztendővel az első telepesek megjelenése után már állt is a faluban néhány sárga, óhazai holland téglából épült ház, rácsos ablakokkal, csúcsos, szélkakas díszítette homlokzattal.

Éppen ebben a falucskában és az imént említett házak egyikében, mely az igazat megvallva bizony szomorúan időrágta és viharvert volt, sok évvel ezelőtt, még abban az időben, mikor ez az ország Nagy-Britannia tartománya volt, élt egy egyszerű, nyájas fickó, aki a Rip Van Winkle névre hallgatott. Azoknak a Winkle-eknek a leszármazottja, akik oly derekasan kitüntették magukat Peter Stuyvesant vitéz napjai idején, s elkísérték őt Fort Christina ostromához. Rip azonban keveset örökölt ősei harcias jelleméből. Mint említettem, egyszerű, jólelkű ember volt, kedves szomszéd, továbbá engedelmes férj, sőt tökéletes papucs. Valóban, talán az utóbbi körülménynek köszönhető jámborlelkűségét, melynek révén oly általános népszerűséghez jutott; ugyanis többnyire azok az emberek alkalmazkodók és engedelkenyek a világgal szemben, akik házsártos asszony uralma alatt nyögnek otthon. Az ilyen emberek kedélye a házi megpróbáltatások tüzes kohójában okvetlenül hajlíthatóvá és engedelmessé puhul, mivel a türelem és zokszó nélkül viselt szenvedés erényének elsajátításához sokkal többet ér egy hitvesi fejmosás, mint a világ valamennyi prédikációja. Ezért bizonyos szemszögből a házsártos feleséget hasznos házi áldásnak is tekinthetjük, s ha ez így van, akkor Rip Van Winkle háromszorosan áldott ember volt.

Annyi bizonyos, hogy a falubéli asszonyságok igen kedvelték, és a gyengéd nem rendes szokása szerint minden családi perpatvarban az ő pártját fogták; mikor esti pletykálkodásaik során a dolgokat utólag megbeszélték, soha el nem mulasztották a teljes felelősséget Van Winkle-né asszonyságra hárítani. A falu gyerekhada is örömrivalgásban tört ki, valahányszor Ripet látták

közeledni. Részt vett szórakozásaikban, játékot csinált nekik sárkányeresztésre, parittyázásra tanította őket, hosszú történeteket mesélt szellemekről, boszorkányokról, indiánokról. Valahányszor végigballagott a falun, egész falka gyerek csimpaszkodott a ruhája szélébe, vagy akaszkodott a hátára, és űzött vele ezernyi tréfát büntetlenül. És az is biztos, hogy az egész környéken egyetlen kutya se ugatta meg soha.

Rip jellemének egyetlen gyengéje volt a leküzdhetetlen irtózás minden hasznos munkától. Nem mintha hiányzott volna belőle a szorgalom vagy a kitartás, hiszen gyakran előfordult, hogy egy vizes sziklán ülve, hosszú és oly súlyos horgászbottal a kezében, mint egy tatár lándzsa, naphosszat elhorgászott, anélkül hogy egyetlen pedzés még csak a halfogás reményét is felkelthette volna benne. Képes volt sörétes puskáját órákon át a vállán cipelni, erdőn, mocsáron átgázolni, hegyet-völgyet bebarangolni, csak hogy pár mókust meg vadgalambot elejthessen. Soha nem utasította vissza a szomszéd kérését, még ha a legdurvább munkában szorult is segítségére; minden falusi mulatságban – tengerihántásban vagy kőkerítésrakásban – élen járt. A falusi asszonyok őt bízták meg, ha valamire szükségük volt, és vele végeztettek el minden aprócska munkát, amit kevésbé előzékeny férjeik nem csináltak meg nekik. Egyszóval Rip mindenki dolgával törődött, csak a magáéval nem, mert ami a családi kötelességeket és a maga tanyájának rendben tartását illeti, arra aztán képtelen volt.

Ki is jelentette, hogy az ő tanyáján nincs értelme dolgozni, mivel az az egész vidék legátközottabb darabka földje, minden tönkremegy rajta, és tönkre is fog menni, hiába is tenne bármit.

A kerítése folyvást lerogyott, a tehene elbitangolt, vagy becsörtetett a veteményeskertbe, az ő földjén bujábban nőtt a gaz, mint bárhol másutt, az eső biztosan mindig akkor eredt el, amikor neki künn lett volna sürgős dolga – így hát az ő keze alatt végül nem maradt más, csak egy kicsi darabka tengeri- meg burgonyaföld, de az is a környék leghitványabbul gondozott gazdasága volt.

Gyerekei is olyan rongyosak voltak és úgy elvadultak, mintha senkihez nem tartoztak volna. Sűrűlvény fia, Rip, úgy tűnt, az apja formái szerint fogant, annak szokásait örökölte nyútt ruháival együtt. Rendszerint az anyja sarkában feszített, mint valami csikó: az apja kimustrált bugyogóját viselte, és fél kézzel úgy tartotta vissza a lerogyástól, mint ahogy a finom hölgyek tartják a szoknyát rossz időben.

Mindazonáltal Rip Van Winkle boldog halandó volt. Bolondos, szelíd kedélyű fickó, aki a világot könnyen veszi, fehér vagy barna kenyeret eszik aszerint, hogy melyikhez jut legkisebb fáradsággal vagy bajjal, és inkább éhezik egy krajcáron, semhogy dolgozzék egy forintért. Az ilyen ember, ha békén hagyják, tökéletes boldogságban fütyöréski végig az életet – de Ripnek ott volt a felesége, aki folyvást azt zümmögte a fülébe, hogy lusta, hanyag és romlásba dönti a családját. Reggel, délben, este szakadatlanul járt a nyelve, s ha Rip válaszképp valamit is szólt vagy tett, az asszony ajkán nyomban a házi ékesszólás egész zuhataga fakadt. Így Rip számára e szónoklatok kivédésére csak egyetlen mód maradt, ami aztán, hosszú gyakorlattal, szokásává is csontosodott. Vállat vont, tagadólag megrázta a fejét, ég felé vetette tekintetét, de hang nem jött ki a

torkán. Ám ez a módszer újabb szózuhatagot csalt elő az asszonyból, s így Rip számára nem maradt egyéb, mint visszavonulást fűjni, és a házon kívüli tágasabb terekre húzódnivalójában ez az egyetlen fedezék, ahol a papucshős enyhelyet lelhet.

Rip egyetlen házi szövetségést csak Wolf nevű kutyájában talált, aki ugyanúgy papucs alatt szenvedett, mint a gazdája. Winkle-né asszonyság szerint ugyanis azok ketten cimborák voltak a mihasznaságban, sőt Wolfra még külön is görbe szemmel nézett, mert – úgymond – Rip folytonos csavargásának a kutya volt az oka. Wolf egyébként egy tiszteletre méltó eb valamennyi tulajdonságával rendelkezett, nálánál bátrabb kutya még soha nem cserkészett a vadonban – de van-e akkora bátorság, mely dacolni merne egy asszony nyelvének soha nem lankadó és mindent betöltő rémuralmával? Mihelyt Wolf a házba lépett, fülét lekonyította, farkát a lába közé kapta, és közben

sűrű, lapos oldalpillantásokat vetett a ház úrnőjére, hogy a seprű vagy fakanál legkisebb rezdülésére vonyítva és villámgyorsan az ajtónál teremhessen.

Ahogy múltak az évek Rip Van Winkle házaséletében, úgy lett egyre rosszabb a sora. Az epés kedély nemigen lágyul meg a korról, s a felvágott nyelv az egyetlen szerszám, amelyet a szakadatlan használat még jobban élesít. Hosszú ideig, valahányszor csak elúzték hazulról, Rip a falu bölcseiből, filozófusaiból és más naplopóiból alakult klub látogatásával vigasztalódott. E klub az őfelsége III. György király pirospozsgás képmásával megjelölt kis kocsmá előtti padon szokta volt tartani üléseit. Hosszú, lomha nyári napokon itt üldögéltek ők a hűs árnyékban, csak úgy álmosai! Meghányták-vetették a falusi pletykákat, vagy vég nélküli, monoton meséket meséltek a semmiről. Ám sok államférfinak megérte volna a pénzt, ha meghallhatja ama mélyenszántó vitákat, melyekre oly alkalmakkor került sor, amikor valami véletlenül arra vetődött utazó kezéből egy régi újságpéldányhoz jutott e jeles gyülekezet. Mily ünnepélyes csendben hallgatták ilyenkor a híreket, melyeket az iskolamester, Derrick Van Bummel hámozott ki lassan az újság betűiből. Ezt a takaros, tudós kis embert még a szótárban előforduló leghosszabb szavak sem tudták megrettenteni. Minő bölcsességgel vitatták meg ezután a közéletnek azokat az eseményeit, amelyek már jó néhány hónappal előbb lezajlottak!

A gyülekezet nézetein teljességgel uralkodott Nicholas Vedder, a falu egyik patriarchája, egyszersmind a kocsmá gazdája. Az ajtóban ült reggeltől estig, csak éppen annyit

mozdulva, hogy a nagy fa árnyékában mindig védve legyen a nap melegétől, minek következtében a szomszédok az ő mozgásaiból éppoly pontosan leolvashatták az időt, mint egy napóra számlapjáról. Szólni csak ritkán hallották, pipája viszont folyvást füstölt. Hívei (melyik nagyembernek nincsenek hívei) mégis tökéletesen megértették őt, s tudták a módját, hogyan értesüljenek véleményéről. Ha bármi olyat olvastak fel vagy meséltek, ami nem tetszett neki, látni lehetett, hogy hevesen szívja a pipáját, és röviden, gyorsan, mérgesen pöfékel; ám ha kedvét lelte a hallottakban, lassan és nyugodtan szívta le a füstöt, és könnyű, békés felhőkben eregette újra elő; sőt a pipát néha ki is vette a szájából, engedve, hogy az illatos pára az orra körül bodorodjék, közben pedig a teljes egyetértés jeleképp méltóságteljesen bólintott.

De a boldogtalan Ripet házsártos felesége végül még ebből a fedezékből is kiverte. Időnként ugyanis hirtelen rátört a békés gyülekezetre, és valamennyiüket alaposan leszidta. Még magának Nicholas Veddernek magasztos személyiségét sem kímélte e rettenetes sárkány vakmerő nyelve: nyíltan vádolta azzal, hogy ő bátorítja léhaságra Winkle-t.

Rip most már csaknem a kétségbeesés határára jutott. Hogy elkerülhesse a gazdaság körüli munkát és az asszony perelését, nem maradt más választása, mint hogy puskával a vállán az erdőben barangoljon. Le-leült ilyenkor egy fa tövébe, és tarisznyája tartalmát megosztotta Wolffal, akit sorstársának érzett a megpróbáltatásban. „Szegény Wolf – szokta ilyenkor mondani ugyancsak kutyának való életed van úrnőd jóvoltából. Sose búsulj, komám, amíg engem látsz, mindig lesz egy jó

barátod, aki melléd áll.” Wolf ilyenkor a farkát csóválta, sóvár tekintettel bámult gazdája arcába, s ha a kutya egyáltalán képes szánalomra, meggyőződésem, hogy Wolf teljes szívvel viszonzta gazdája érzelmeit.

Egy ragyogó őszi barangolás közben Rip, anélkül hogy észrevette volna, a Kastskill-hegyek egyik legmagasabb pontjára kapaszkodott fel. Kedves szórakozásával, a mókusvadászattal mulatott, s a magányos hegyek vissza-visszaverték puskalövéseinek dörejét. Késő délután pihegve és fáradtan egy szakadék fölött emelkedő, hegyi pázsittal borított zöld dombra heveredett. A fák között, egy résen át messzi mérföldekre lelátott az alacsonyabban fekvő erdők sűrűjére. A távolban megpillantotta a fenséges Hudson, amint messze, alant, néma méltósággal hömpölyög, és tükréről visszaverődik egy-egy bíborszínű felhő vagy az üvegfelszínen bóbiskoló és lassan úszó bárka vitorlájának képe, s aztán elnyelik őt a távolban kékellő, messzi hegyek.

A másik oldalon mély, elhagyatott, vad, bozótos szurdokba pillantott le, melynek alját a fölötte meredő szirtekről leszakadt törmelék borította, s ahová a lenyugvó nap sugarai alig hatoltak. Rip egy ideig még feküdt, és mélézva jártatta szemét a tájon. Fokozatosan közeledett az este, a hegyek hosszú kék árnyékot kezdtek vetni a völgyekre. Rip látta, hogy éjszaka lesz, mire hazaérhet a faluba, és mély sóhaj szakadt fel belőle, amikor arra gondolt, micsoda rémségeket kell elszenvednie Winkle asszonyságtól.

Éppen indulni készült lefelé, amikor távoli kiáltást hallott: „Rip Van Winkle! Rip Van Winkle!” Körülnézett, de nem látott

egyebet, mint a hegy fölött kiterjesztett szárnyal, magánosan repülő varjút Talán csak képzelődött, gondolta, újra megindult lefelé, amikor megint meghallotta a csendes alkonyi levegőben visszhangzó kiáltást: „Rip Van Winkle Rip Van Winkle!” – ugyanakkor Wolf a hátán felborzolta a szőrét, halk morgással gazdája lábához húzódott, és aggódva bámult lefelé a szurdokba. Ripet is bizonytalan félelem kerítette hatalmába: nyugtalanul tekintett ő is ugyanabba az irányba, és akkor észrevette, hogy egy különös alak küszködik lassan felfelé a sziklákon, közben meggörnyed valami tehertől, amit a hátán cipel. Rip csodálkozott, hogy ezen az elhagyatott, magányos helyen emberi lényel találkozik, de mivel úgy gondolta, hogy környékbeli ember lehet, aki segítségre szorul, tüstént le is sietett hozzá.

Amint közelebb ért, még jobban meglepődött az idegen külsején. Alacsony, zömök vállú, bozontos hajú, őszes szakállú öreg fickó volt. Ódon hollandus divat szerint öltözött, derekán Övvel megszorított zekét, kétféle anyagból varrt, kívül buggyos, oldalt egy sor gombbal és a térde alatt csokorral díszített térdnadrágot viselt. Hasas, szemmel láthatólag teli pálinkáshordót cipelt a vállán. Intett Ripnek, hogy jöjjön közelebb és segítsen neki. Némileg félénken és bizalmatlanul ugyan, de mégis a tőle megszokott készséggel tett eleget Rip a kérésnek, s most egymást váltva a tehercipelésben, mindketten a szűk szorosban kapaszkodtak felfelé, amely nyilván hegyi patak kiszáradt medre volt. Amint feljebb értek, Rip időnként elnyújtott, távoli mennydörgéshez hasonló zengést hallott, mely alkalmasint valami mély szakadékból vagy inkább magas sziklák övezte hasadékból törhetett elő, mely felé most újtuk a göröngyös ösvényen vezetett. Rip megállt egy percre, majd azt hívén, hogy a dörgést a hegyek közt oly gyakori futó zivatar okozta, továbbhaladt. Miután a szakadékon túljutottak, körszínházszerű katlanhoz értek, melyet meredek szirtek öveztek. A szirtek pereméről fák ága nyúlt a katlan fölé, hogy az azúrkék ég és a fényben úszó alkonyi felhők csak itt-ott bukkantak elő. Rip és útitársa egész idő alatt szótlanul cipekedtek, jöllehet Rip oldalát erősen fúrta a kíváncsiság, hogy vajon mi okból szállítanak egy hordó pálinkát e vad hegyek közé. Ám az idegent valami különös és felfoghatatlan vette körül, ami tiszteletet parancsolt és minden bizalmaskodásnak elejét vette.

A körszínházba lépve újabb csodálatos dolgok tűntek elő. Középen, egy sima helyen furcsa külsejű embercsoport kuglizással foglalatzkodott. Szokatlan, idegen divat szerint öltöztek; egyesek rövid dolmányt, mások zekét viseltek, az övükben hosszú késeket, legtöbbször hatalmas térdnadrág lötyögött, olyan, mint a Ripet vezető emberé. Furcsa volt az arcuk is; az egyiknek széles képét és apró malacszemét nagy szakáll övezte; a másiknak az arca szinte csak egy orrból állt, rajta fehér cukorsüveg fejfedő, melynek ormán kakastoll díszelgett. Más-más formára nyírt és más-más színű szakáll volt mindegyiknek. Egyikükről lerítt, hogy ő a csapat parancsnoka. Kövér, viharvert képű öregúr volt, csipkés dolmányban, széles övvel és kurta karddal a derekán, magas, tolldíszes kalapban,

piros harisnyában és masnival ékes, magas sarkú cipőben. Az egész csoport egy régi flamand festmény alakjaira emlékeztette Ripet; Van Shaick tiszteletesnek, a falu lelkészének úriszobájában látta a képet, melyet még az első telepések hoztak át Hollandiából.,

Ám Ripnek az tűnt fel legjobban, hogy bár ezek az emberek nyilvánvalóan éppen szórakoztak, arckifejezésük váltig komor maradt, s oly titokzatos csendet tartottak, hogy Rip megítélése szerint ők voltak a legkomorabb mulatozók, akiket életében valaha látott. A jelenet némaságát semmi sem törte meg, csak a golyók zaja, mely, valahányszor elgurítottak egyet, olyan visszhangot keltett a hegyekben, mintha égiháború zengene.

Mikor Rip és útitársa közelebb ért, hirtelen abbahagyták a játékot, s olyan merev, szoborszerű tekintettel és olyan furcsa, vad, fénytelen arccal meredtek rá, hogy Rippnek minden bátorsága az inába szállt, térde összekoccant. Útitársa most öblös flaskákba töltötte a hordó tartalmát, majd intett neki, hogy szolgáljon fel a társaságnak. Rip félve és reszketve teljesítette a parancsot; a csoport tagjai halotti csendben nyelték a szeszt, majd folytatták a játékot.

Rip megilletődése és félelme lassan felengedett. Mikor senki sem nézett oda, még azt is megkockáztatta, hogy az italt megkóstolja: a kitűnő hollandus pálinka ízére emlékeztette. Ripnek természetes állapota volt a szomjúság, így hát hamarosan engedett a csábításnak, és megint húzott a flaskából. Korty kortyot követett, míg végül Rip már oly gyakran társalgott a palackkal, hogy annak tartalma hamarosan úrrá lett érzékein,

szeme mámoros ködben úszott, feje fokozatosan lejjebb kókadott, s ő mély álomba merült.

Mikor felébredt, azon a zöld dombon találta magát, ahonnan először pillantotta meg a szurdokbeli öregembert. Megdörgölte a szemét – ragyogó, napfényes nyári reggel volt. Madarak röpködtek és csiviteltek a bokrok közt, a magasban vijjogva repült a sas a tiszta reggeli szellő szárnyán. „Csak nem aludtam itt egész éjszaka?” – tűnődött Rip. Emlékezetébe idézte, mi történt vele elalváása előtt. A pálinkás- hordót cipelő öregember, a hegyi szakadék, a vad menetelés a sziklák közt, a búskomor kugliparti, a pálinkásflaskó... „ó, az a flaska! – nyögött fel Rip. – És mit mondok majd Winkle asszonyságnak?”

Körülnézett, a fegyverét kereste, de makulátlan, jól olajozott vadászpuskája helyett csak egy ócska, rozsdás csövű mordályt talált maga mellett, melynek závárja lejárt, agyát pedig megrágtá a szú. Gyanakodni kezdett, hogy a komor hegyi mulatozók tréfálták meg; előbb leittatták pálinkával, majd elrabolták a fegyverét. Wolf is eltűnt, bár lehet, hogy éppen mókus vagy fogolypecsenye nyomában kóborolt el. Fütttyentett a kutyának, majd a nevét kiáltotta, de mindhiába; csak a visszhang ismételte a fütttszót és a kiáltást, a kutyának nyoma sem volt.

Úgy döntött, felkeresi az előző esti mulatozás színhelyét, s ha netán találkozik valakivel a társaságból, visszaköveteli a fegyvert meg a kutyáját. Amint felkelt, hogy elinduljon, úgy érezte, ízületei kissé merevek, hiányzik belőlük a szokott ruganyosság. „Az efféle hegyi pihenőhely már nem nekem való – gondolta Rip s ha a tegnapi tivornyától reumát kaptam volna, lesz mit hallgatnom Van Winkle asszonyságtól.” Némi ügyel-bajjal

lejutott a szurdokba, a patakmedret is megtalálta, melyen ő és útitársa az előző este felkapaszkodtak, de ámulatára a mederben most tajtékzó, szikláról sziklára szökkenő vízár zuhogott alá, buzgó morajával megtöltve a szurdokot. Ripnek valahogy mégis sikerült a patak mentén felkapaszkodnia, nyírfacserjék, babér-, és mogyoróbokrok sűrűjében. Bele-belegabalyodott a vadszőlőindákba, melyek csavarodó kacsáikkal néhol valóságos hálót szőttek az útjába.

Végül eljutott arra a helyre, ahol a sziklahasadék a körszínház alakú katlanba nyílt; ám ilyen nyílásnak most nyomát sem lelte.

Magas, áthatolhatatlan szirtfal meredt elébe, rajta bukducsoló zuhatagban, fehér tajtékfelhőt verve vízesés omlott alá egy széles, mély medencébe, melyet a környező erdők árnyéka sötétbe burkolt. Itt hát szegény Rip megtorpant.

Megint füttyentett és kiáltott, hogy a kutyáját szólítsa, de válaszul csak egy csapat kósza varjú káromlását hallhatta, amint magasan a levegőben, a napsütötte szakadék szélén csüngő kiszáradt fa ágai körül keringtek. S mintha a magasban biztonságban érezve magukat, a szegény ember zavarán csúfolódtak volna. Mit tegyen? Reggel már jócskán elmúlt, éhes volt, mert még nem reggelizett. Bántotta a kutya meg a puska elvesztése, rettegve gondolt a feleségére, de végül is a hegyek közt mégsem halhat éhen! Megrázta a fejét, vállára vetette a rozsdás mordályt, majd bánatos és aggodalmas szívvel megindult hazafelé.

Amint a falu felé közeledett, sok emberrel találkozott, de ismerős köztük egy sem akadt, amin kicsit el is csodálkozott, hiszen úgy tudta, hogy széles e határban minden teremtetett lelket ismer. Ruházatuk is valamelyest különbözött attól, amelyhez szokva volt. Azok is hasonló meglepetéssel bámulták meg őt, s ha rápillantottak, valamennyien az állukat is megsimogatták. E mozdulat folytonos ismétlődése Ripet is arra indította, hogy önkéntelenül hasonlóképp tegyen, s ekkor nagy ámulatára észrevette, hogy szakálla rőfnyire megnőtt.

Ekkor már a falu szélére ért. Egy csapat ismeretlen gyerek szegődött a nyomába, hangosan csúfolták, és ősz szakállára mutogattak. A kutyák is – köztük egyikben sem lelt régi ismerősre – megugatták, amint előttük elhaladt. De maga a falu

is megváltozott: nagyobb lett és népesebb. Egész házsorok tűntek a szemébe, amiket még sohasem látott, sok régi ház pedig, ahol oly szívesen szokta volt az időt tölteni, teljesen eltűnt. Ismeretlen nevek díszeltek az ajtók fölött, idegen arcokat látott az ablakokban, minden idegen volt. Végül úgy érezte, hogy elméje cserbenhagyta, s azon tűnődött, hátha ő is meg az egész világ körülötte varázslat áldozatául esett. Semmi kétség, tulajdon szülőfalujában jár, melyet tegnap hagyott el, hiszen ott domborodnak a Kastskill-hegyek – ott csillog a távolban a Hudson ezüst tükre, és ott van minden domb és völgy, pontosan úgy, mint azelőtt. Rip keserves zavarban volt. „Az a flaska tegnap este – tűnődött – csúnyán megkeverte a fejem!”

Saját házához is csak bajosan talált vissza, s amint közeledett néma félelem szorongatta, mert minden percben várta, mikor csattan fel Winkle asszonyág éles hangja. Ám ehelyett szomorú hanyatlás állapotában találta a házat – berogyott a tető, az ablakok kiestek, az ajtók kiszakadtak sarkaikból. A ház körül amolyan Wolf formájú, éhenkórász kutya is ódöngött. Rip a nevéen szólította, de a kuvasz csak mordult egyet, ráviczorította a fogát és továbbállt. Igazán nagyon barátságatlan volt. „Még a saját kutyám is elfelejtett!” – sóhajtott szegény Rip.

Belépett a házba, melyet, igaz, ami igaz, Van Winkle asszonyág mindig pedáns rendben tartott. Most üres volt és elhanyagolt, emellett nyilvánvalóan lakatlan. Ez a kietlenség elnyomta Rip minden hitvesi félelmét, hangosan kiáltozni kezdte felesége és gyermekei nevét; az elhagyatott helyiségek egy

pillanatig visszhangozták a kiáltást, majd mindent újra megült a csend.

Rip most továbbsietett, gyors léptekkel haladt régi menedéke, a falusi kocsmá felé. De azt sem lelte, hanem ormóttan, rozoga faépületet talált a helyén, nagy, ásító ablakokkal, melyek némelyike ki is volt törve, és a hiányzó táblákat ócska kalapok meg alsószoknyák maradványaival tömködték be, az ajtó felett pedig ez állt: „Unió Szálló, tulajdonos Jonathan Doolittle”. A nagy fa helyén, mely jótékony árnyékát a hajdani csendes hollandus fogadóra vetette, most hosszú, meztelen pózna állt, tetején valami piros, sapkához hasonló holmival; a póznán csillagok és csíkok furcsa keverékével díszített lobogó lengett – csupa szokatlan és érthetetlen dolog Rip szemében. A fogadó cégtábláján azonban, mely alatt oly gyakran pipázgatott, fölismerte György király pirospozsgás képét, de még ez a kép is furcsa változáson ment át. A piros zubbonyt kékbarna váltotta fel, a kéz kardot markolt a jogar helyett, a fejet feltűrt szélű kalap díszítette, a kép alatt pedig nagy betűkkel ez állt:

WASHINGTON TÁBORNOK

Mint rendesen, most is seregnyi nép ógyelgett az ajtó előtt, de Rip senkit sem ismert közülük. Mintha a jellemük is megváltozott volna. Sürgölődés, izgalom, civakodás váltotta fel a régi, álmos, halvérű nyugalmat. Rip szeme hiába kereste a kerek képű, dupla tokájú, bölcs Nicholas Veddert, aki hiú beszéd helyett füstfelhőket eregetett szép hosszú pipájából; Van Bummelt, az iskolamestert sem látta, aki oly szűkös szóval

szokta volt előbetűzgetni régi újságok tartalmát. Helyettük egy cingár, röpiratoktól duzzadó zsebű, epés képű fickó csupa tűzzel a polgárok jogairól, a választásokról, a kongresszus tagjairól, a szabadságról, a Bunker's Hill-i csatáról, a hetvenhatos hősekről meg meg egymásról szavalt. Mindez bábeli zűrzavarként hatott a megkeveredett Van Winkle-re.

Rip hosszú ősz szakállával, rozsdás vadászfegyverével, gondozatlan ruhájával és a seregyi asszonynéppel meggyerekekkel a sarkában hamarosan magára vont a kocsmi politikusok figyelmét. Körülfogták, tetőtől talpig roppant kíváncsian szemügre vették. Az iménti szónok közel furakodott hozzá, s kissé félrevonta őt, megkérdezte tőle: melyik pártra szavaz. Rip csak bámult, tompa értetlenséggel. Egy másik apró, de sürgölődő ember karonfogta, és lábujjhegyre állva suttogta a fülébe a kérdést: „Szövetségpárti-e vagy demokrata?” Rip nagy zavarban volt, mert ezt a kérdést nem értette. Ekkor egy bölcs képű, öntelt, felgyúrt szélű hegyes kalapot viselő idős úriember a könyökével mindenkit félrelökve utat tört magának a tömegben, és megállt Van. Winkle előtt. Egyik karját csípőre téve, a másikat botjára támasztva, éles szemét és kalapja hegyét mintegy Rip lelke mélyére fúrva, zord hangon megkérdezte: „Fegyverrel a vállán és e csőcselékkel a sarkában vajon miért jött ide, a választás színhelyére? Vajon nem zendülést készül-e szítani a faluban?” „No de uraim! – kiáltott fel Rip némi rémülettel. – Szegény, csendes ember vagyok, ennek a helynek szülötte és hű alattvalója a királynak, kit Isten sokáig éltesse!”

Erre általános zúgásban törtek ki a körülállók: „Tory! Tory! Kém! Szökevény! Elintézni! El vele!” A felgyúrt kalapos, fontoskodó ember csak nagy nehezen tudta a rendet helyreállítani, és ekkor tízszerre szigorúbbra vont szemöldökkel faggatta az ismeretlen bűnöst, hogy mi szél hozta erre, és kit keres. A szegény Rip alázatosan megnyugtatta, hogy semmi rossz szándék nem vezérli, s hogy csupán néhány szomszédját keresi, akik itt, a kocsmá tájékán szoktak tanyázni.

– Nos, kik azok? Nevezze meg őket!

Rip egy pillanatig gondolkodott, majd kérdezett:

– Hol van Nicholas Vedder?

Kis csend követte a kérdést, aztán vékony, sípoló hangon egy öregember válaszolt:

– Nicholas Vedder? Hiszen az már tizennyolc esztendeje halott! A fejfája is elkorhadt már a temetőben, már az sincs többé!

– Hát Brom Dutcher hol van?

– Az meg elment katonának, még a háború elején. Azt mondják, Stony Point ostrománál esett el, mások szerint az Antony-szikla alatt vihar érte utol, és a tengerbe fúlt. Nem tudom, mi lett vele, azóta se jött vissza.

– És Van Bummel, az iskolamester?

– Az is elment a háborúba, nagy népfelkelő tábornok lett belőle, most kongresszusi tag.

Rip szíve összeszorult, amikor szülőfaluja és barátai sorsának e szomorú változásáról hallott, és rájött, hogy mily magányosan is áll a világban. Minden válasz meglepte, hiszen valamennyiben oly hosszú idő múlását és a dolgoknak oly roppant változását kellett látnia, amit megérteni nem tudott: háború, kongresszus, Stony Point. Barátai felől tovább már nem is mert érdeklődni, hanem kétségbeesetten felkiáltott:

– Hát egyikőtök sem ismeri Rip Van Winkle-t?

– Ó, Rip Van Winkle! – kiáltottak fel néhányan. – Hát persze! Hiszen ott, annak a fának támaszkodva áll Rip Van Winkle!

Rip a jelzett irányba nézett, s ott megpillantotta a maga tökéletes hasonmását, úgy, ahogy ő a hegyi útnak nekiindult volt; láthatólag ugyanolyan lusta és pont olyan toprongyos is. A szegény Rip most már teljesen megzavarodott. Immár kételkedett a maga azonosságában, s tűnődött, hogy önnönmaga-e vagy valaki más. Zavara tetőfokán a feltűrt kalapos ember megkérdezte tőle, ki ő és mi a neve.

– Csak a jóisten tudja! – kiáltott fel Rip már-már szinte eszelősen. – Nem önmagam vagyok, hanem valaki más, és az az alak ott, az vagyok én... nem... szóval valaki más bújt az én gúnyámba. Tegnap este még én voltam én, de fenn a hegyen elaludtam, aztán kicserélték a puskámat, majd minden megváltozott, én magam is, most pedig már azt sem tudom, mi a nevem és ki is vagyok én!

Ekkor a körülállók jelentős pillantásokat kezdtek vetni egymásra, és a homlokukra mutogattak. Arról is sugdolóztak,

hogy azt a mordályt biztonságba kéne helyezni, nehogy az öreg fickó valami kárt tehessen, mire a felgyúrt kalapos, fontoskodó ember elég sürgősen visszavonult. E válságos percben csinos fiatalasszony tört át a tömegen, hogy szemügyre vegye a fehér szakállú embert. Karján pufók gyerek ült, aki hangosan felsírt, amikor az öreget meglátta. „Csitté, Rip! – kiáltott az asszony. – Csitté, kis bolond! Nem bánt a bácsi!” – A gyerek neve, az anya alakja, hangjának csengése megannyi emlék sorát idézte fel Ripben.

– Mi a neved, jóasszony? – kérdezte.

– Judith Gardenier.

– És atyád neve?

– Ó, szegény atyám! Rip Van Winkle-nek hívták, de már hús esztendeje, hogy puskával a vállán elment hazulról, és azóta se hallott róla senki. Csak a kutyája jött vissza, egyedül. Agyonlőtte magát, vagy az indiánok markába került, nem lehet tudni, kislány voltam meg, amikor ez történt.

Ripnek most már csak egy kérdése maradt, de azt nagyon tétován rebegette:

– És anyád hol van?

– Nemrégén halt meg, Isten nyugosztalja. Egy új-angliai házalóval perelt, és olyan méregbe jött, hogy megpattant egy ér az agyában.

Ebben a hírben legalább volt cseppnyi biztató. A derék Rip most már nem tudott uralkodni magán, karjába fonta lányát és a gyermeket.

– Én vagyok az apád! – kiáltotta. – Rip Van Winkle, a hajdani ifjú, és az öreg Rip Van Winkle most! Hát senki sem emlékezik a szegény Rip Van Winkle-re?

Mindenki meglepetten állt, míg csak egy öregasszony, előtipegve a tömegeből és a szemöldökéhez illesztett tenyere alól a Rip arcára vetett pillantás után fel nem kiáltott:

– No, persze hogy ő az! Ő maga: Rip Van Winkle! Hozta isten, öreg szomszéd! Aztán mit is csinált e hosszú húsz év alatt?

Rip hamar elmondta a meséjét, hiszen e húsz esztendő az ő számára csupán egyetlen éjszaka volt. A szomszédok némán bámulták, amíg hallgatták. Némelyek egymásra kacsintottak és

fintorogtak. A felgyűrt kalapos, öntelt ember, aki a riadalom elmúltával ismét felbukkant a színen, ajkát lebiggyesztette, és fejét csóválta – aminek általános fejcsóválás lett a következménye az egész gyülekezet körében.

Mégis, végül az öreg Peter Vanderdonk véleményének elfogadása mellett döntöttek, aki éppen akkor ballagott lassan feljűk az úton. Vanderdonk annak a hasonlónevű történésznek leszármazottja volt, aki az egyik legkorábbi beszámolót írta erről az országrészről. Peter, mint a falu legrégebb lakója, apróra ismerte a környék minden csodás eseményét és hagyományát. Ripet tüstént felismerte, előadását minden tekintetben kielégítő részletekkel támasztotta alá. Megnyugtatta a társaságot: ősetől, a történészről reá hagyományozott adatok tanúskodnak arról, hogy a Kaatskill-hegyeket mindig is különös lények kísértették. Igazolt tény, hogy a folyó és az országrész első felfedezője, a nagy Hendrick Hudson és legénysége a *Félhold*-tól amolyan szemlefélet tart ott minden húsz esztendőben, ily módon lehetővé válik számára, hogy újra meglátogathassa vállalkozása színhelyét, és a gazda szemével őrizhesse a folyót és a róla elnevezett nagyvárost. Egyszer Peter apja is látta őt meg embereit, amint régi hollandus ruháikban a hegy egyik üregében kugliztak, sőt egy nyári délutánon maga Peter is hallotta golyóik dübörgését, mint távoli égzengést.

De minek is szaporítsam tovább a szót? – A társaság szétszéledt, és a választás komolyabb kérdéseire tért vissza, Ripet hazavitte a lánya, hogy lakják a házában. Kényelmes, jól berendezett otthona, kövér, vidám gazdaember férje volt, kiben Rip felismerte ama gyerkőcök egyikét, akik annak idején a hátára

csimpaszkodtak volt. Ami Rip fiát és örökösét, önmaga tökéletes hasonmását illeti, s akit az imént egy fának támaszkodva láttunk, neki a tanyán adtak volna munkát, de öröklött hajlama volt rá, hogy mindennel törődjék, csak a maga dolgával ne.

Rip most visszatért régi sétáihoz, szokásaihoz. Hamarosan megtalálta sok régi cimboráját, de mivel valamennyit alaposan megviselte az idő, Rip inkább az ifjabb nemzedék barátságát kereste, s ezek körében gyorsan meg is nőtt a népszerűsége.

Hogy otthon semmi dolga nem akadt, s most már elérte azt a kort, melyben az ember büntetlenül henyélhet, újra elfoglalta helyét a kocsmajító előtt, ahol is a falu egyik patriarchájaként, a régi „háború előtti idők” krónikásaként tisztelték. Bizonyos időbe telt, amíg a pletyka a rendes kerékvágásba bele tudott zökkenni, s amíg meg tudták vele értetni azokat a különös eseményeket, amelyek hosszú álma alatt történtek: miképp zajlott le a forradalmi háború, hogyan rázta le az ország a vén Anglia igáját, s hogy most Rip többé már nem őfelsége III. György király alattvalója, hanem az Egyesült Államok szabad polgára. Ám Rip nem volt politikus hajlandóságú ember, államokban és birodalmakban esett változások hidegen hagyták. Volt azonban egyfajta zsarnokság, mely alatt egykor hosszú évekig nyögött: a szoknyauralom. Ennek most már szerencsére vége, Rip felszabadult a nőuralom járma alól, úgy jöhetett-mehetett, ahogy jólesett neki, nem kellett többé Winkle asszonyosság zsarnokságától rettegnie. Mégis, valahányszor az asszony neve szóba került, Rip megrázta a fejét, vállat vont, és a szemét az égre vetette – amit éppen úgy lehetett a sorsába való

belenyugvás kifejezéseként, mint a megszabadulásán érzett öröm jeleként felfogni.

Meséjét minden idegennek elmondta, aki csak megfordult Doolittle úr fogadóájában. Eleinte meg lehetett figyelni, hogy valahányszor a történetet elmondja, bizonyos részleteket másként ad elő, ami nyilván abban leli magyarázatát, hogy álmából még csak nemrégiben riadt fel. Végül azonban elbeszéléséből pontosan az a történet kristályosodott ki, amelyet én most elmondtam, s amelyet a környéken minden férfi, asszony és gyerek szóról szóra tudott. Egyesek váltig úgy tettek, mintha egy szót sem hinnének belőle, azt hajtogatva, hogy Rip egy időre bizonyosan meghibbant, s ezzel az egy dologgal kapcsolatban ma sincs minden rendben nála. De az öreg hollandus lakosok általában teljes hitelt adnak a történetnek. Valahányszor nyári délutánokon a Kaatskill-hegyek felől égzengést hallanak, még manapság, is azt mondják, Hendrick Hudson és legénysége kuglizik. A környék papucsférjeinek pedig, valahányszor az életet túl nehéznek érzik, az a hő óhajuk, bár húzhatnának egy nyugtató kortyot Rip Van Winkle flaskájából.

Jegyzet

Az ember azt hinné, hogy a fenti történetet Rótszakállú Frigyes császárról és a Kyffhauser-hegyről szóló kis német babona sugallta Knickerbocker úrnak, viszont az alábbi jegyzetet ő maga csatolta a történethez, és ez megmutatja, hogy kétségtelen tényről van szó, melyet a tőle telhető hűséggel beszél el:

„Rip Van Winkle története talán hihetetlennek tűnik sokak szemében, de én teljesen hitelesnek tartom, mivel tudom, hogy a mi hollandus telepeink környéke sok csodás esemény és jelenség színhelye volt Valóban, a Hudson menti falvakban számos, ennél még furcsább történetet is hallottam, hitelükhöz pedig semmi kétség nem férhet. Rip Van Winkle-lel magam is beszéltem, s mikor utoljára láttam, igen tiszteletreméltó öreg férfiú volt, oly tiszta eszű és logikus gondolkodású minden egyéb kérdésben, hogy azt minden lelkiismeretes embernek tekintetbe kell vennie; sőt az ügyről egy bizonylatot is láttam, melyet egy tartományi bíró a saját keze írásával vett fel, s melyen egy kereszt jelelte az aláírást. A történet valóságához ilyenformán semmi kétség nem fér.

D. K ”

Utóirat

Knickerbocker úr naplójában a következő úti jegyzeteket találjuk:

„A Kaatsberg- vagy Catskill-hegyek vidéke mindig csodás történetekkel volt tele. Az indiánok azt hitték, hogy szellemek lakják, akik befolyásolják az időjárást, hol napsütést, hol felhőt hozván a tájra, és a vadászatra kedvező vagy kedvezőtlen évszakot küldenek. Egy indián vénasszony uralkodik rajtuk, akiről azt mondják, hogy e szellemek anyja. A Catskill-hegyek legmagasabb csúcsán lakik, és az ő dolga a megfelelő órán

kinyitni meg becsukni a nappal és éjszaka ajtóit. Ő akasztja fel az újhordat az égre, a régieket meg csillagokká vagdossa szét. Szárazság idején, ha megfelelőképpen engesztelik, pókhálóból és reggeli harmatból könnyű nyári felhőket sző, melyeket a hegy gerincéről mint kártolt gyapotpelyheket egyenként bocsát alá, s ezek a levegőben (isznak mindaddig, amíg a nap hevén fel nem oldódnak; akkor lágy zápor formájában leesnek, s ettől óránként egyhüvelyknyi sebességgel sarjad a fű, érik a gyümölcs és nő a gabona. De ha az öregasszony valamiért megharagszik, tintafekete felhőket gyülekeztet össze, közibük ül, mint egy pohos pók a hálója közepére; s ha ezek a felhők kitörnek, jaj a völgyeknek!

Az indián hagyomány szerint valamikor régen létezett egy Manitou, azaz szellem, aki a Catskill-hegyek legvadabb zugaiban tanyázott, és gonosz örömét lelte abban, hogy mindenféle bajt és bosszúságot zúdított a vörösbőrűekre. Néha medve, párduc vagy szarvas alakját öltötte, és a meglepett vadászt fárasztó üldözésre csábítva, sűrű erdőbe és vad szirtekre csalta, majd hangos hahotával eltűnt, kiugró szakadék vagy rohanó hegyi patak szélén hagyva a vadászt.

Manitou kedvenc tanyáját ma is mutogatják. Hatalmas szikla, illetve szirt ez a hegység legelhagyottabb helyén, és a kúszónövényekről és vadvirágokról, melyek oly gazdagon virítanak a környéken, Kertsziklának nevezik. A szikla tövénél kicsi tó van, a magános bölömbika meg a víz színét borító tündérrózsák levelein összetekeredve sütkérező vízisiklók tanyája. Ezt a helyet az indiánok roppantul tisztelték, olyannyira, hogy még a legbátrabb vadász sem merte volna a vadat ezen a

környéken üldözőbe venni. Egy alkalommal azonban egy eltévedt vadász a Kertszikla közelébe ért, ahol egy csomó faágra tűzött tökhéjat talált. Megragadta az egyiket, magával vitte, de a menekülés izgalmában leejtette a sziklák közé, mire onnan tüstént bővizű patak tört elő, mely magával ragadta a vadászt, szakadékokba sodorta, ahol halálra zúzódot; a patak folytatta útját a Hudson felé. Máig is folyik, és azonos ama patakkal, melynek neve Kasterskill.”